

Міністерство освіти і науки, молоді та спорту України
Криворізький державний педагогічний університет
Факультет іноземних мов

**АКТУАЛЬНІ ПРОБЛЕМИ
ФІЛОЛОГІЇ І МЕТОДИКИ
ВИКЛАДАННЯ МОВ**

Збірник наукових праць .

Випуск 8

Кривий Ріг
2011

Синтаксичний рівень. Як в англійській, так і в українській мовах синтаксис комерційних документів характеризується довгими реченнями усіх структурних типів, завжди двочленними, нееліптичними з можливим ускладненням парентетичними включеннями, тобто чисто книжковими конструкціями, які часом ускладнюють розуміння тексту. Наприклад:

The Supplier shall deliver to the Buyer the Goods, and the Buyer shall accept the Goods from the Supplier and shall pay for the Goods in accordance with the conditions of each separate Contract with respect to the specific quantity and assortment of the Goods, as well as in accordance with the conditions of this Agreement, as provided in Article 2.3 of this Agreement. – Постачальник зобов'язується поставити покупцю товари, а покупець зобов'язується прийняти товари у постачальника та сплатити за них у відповідності з умовами кожного конкретного контракту у відношенні до певної кількості та асортименту товарів, а також у відповідності з умовами цього договору, як це передбачено у статті 2.3 цього договору.

Як ми бачимо, в обох текстах речення є складними. Найвні елементи як складносурядного, так і складнопідрядного зв'язку, а також повтори певних слів і конструкцій, що характерно для документів, які мають юридичну силу. Такий складний синтаксис комерційної документації з багатою системою конективів, що забезпечують однозначність розуміння змісту тексту, визначає його загальну архітектоніку та композицію [2, с. 248], яка реалізується за досить жорсткою моделлю.

Список використаної літератури

1. Косарева Т. Б. Международный коммерческий контракт. Составление и перевод / Т. Б. Косарева. – М.: УРСС, 2004. – 112 с.
2. Мороховский А. Н. Стилистика английского языка / А. Н. Мороховский, О. П. Воробьева, Н. И. Лихошерст. – К.: Выща школа, 1991. – 272 с.
3. Семко С. А. Учебник коммерческого перевода / С. А. Семко. – М.: АСТ: Восток-Запад, 2006. – 286 с.
4. Чтение и составление контрактов на английском языке / С. С. Шальпина. – М.: СКИН, 1991. – 64с.
5. Yefimov L.P. Practical Stylistics of English / L. P. Yefimov. – Vinnitsa: Nova Knyga, 2004. – 240 p.

Г. М. Мельничук
канд. філол. наук, доцент

СЕМАНТИЧНА КЛАСИФІКАЦІЯ ПАРАЛІНГВІСТИЧНИХ ФРАЗЕОЛОГІЗМІВ НІМЕЦЬКОЇ ТА УКРАЇНСЬКОЇ МОВ

Im vorliegenden Artikel wird eine besondere Gruppe der Spracheinheiten behandelt, die die national-kulturelle Spezifik der deutschen und ukrainischen Sprachgemeinschaften widerspiegeln und zur Explikation von nonverbalen Komponenten der Kommunikation dienen. Es wird ein Versuch unternommen, paralinguistische Phraseologismen aus semantischer Sicht zu klassifizieren.

В статтє рєчє идєт об особєнной групє языковых єдиниц, отражающих

національно-культурну специфіку німецького і українського мовних спільнот і слугуючих для передачі невербальних компонентів комунікації. Пропонується семантична класифікація паралінгвістических фразеологізмів.

Ключевые слова: семантика, національно-культурная специфика, фразеологическая единица, невербальная коммуникация, мимика, жесты.

У статті йдеться про особливу групу мовних одиниць, що відображають національно-культурну специфіку німецької та української мовних спільнот і слугують для передачі невербальних компонентів комунікації. Пропонується семантична класифікація паралінгвістических фразеологізмів.

Ключові слова: семантика, національно-культурна специфіка, фразеологічна одиниця, невербальна комунікація, міміка, жести.

The article deals with a special group of linguistic units which reflect national and cultural specificity of German and Ukrainian nations and are used for explication of the nonverbal components of communication. The article suggests how paralinguistic phraseological units can be classify.

Key words: semantics, national and cultural specificity, phraseological unit, nonverbal communication, facial expression, gesture.

Проблемам фразеології незмінно приділялась увага як у вітчизняному, так і у зарубіжному мовознавстві. І сьогодні фразеологія розглядається як важлива галузь сучасної лінгвістики. Є всі підстави стверджувати, що філологічна наука накопичила досить багатий досвід теорії і практики фразеологічних досліджень на матеріалі різних мов. Проте останнім часом у зв'язку з посиленням інтересу до проблем невербальної комунікації значно активізувалася увага й до нових нестандартних підходів до вивчення та інтерпретації фразеологічних одиниць як засобів експлікації невербальних компонентів комунікації, зокрема у зіставному аспекті.

Одними з найважливіших засобів невербального спілкування, за допомогою яких люди обмінюються інформацією, є міміка й жести. Вчені визначили, що різні невербальні сигнали в міжособистісному спілкуванні несуть від 60 до 80% інформації [1, с. 59]. Жести й міміка як особлива «мовчазна мова тіла» мають власне лексичне значення й здатні виступати в комунікативному акті ізольовано від мовлення, виражаючи емоційний стан суб'єкта (зніяковілість, розгубленість, подив, обурення, радість, страждання, презирство, страх і т.д.) [4]. При цьому невербальні, або паралінгвістичні засоби, несуть певне функціональне навантаження, доповнюючи й підсилюючи, заперечуючи, заміщаючи вербальну інформацію, регулюючи процес спілкування й виступаючи джерелом інформації про учасників комунікації [1, с. 61].

У науковій літературі номінативні одиниці, що позначають невербальну поведінку, отримали назви «паралінгвізми» (Ж. Омівалієва), «соматичні вирази» (Є. Верещакін, В. Костомаров), «жестові фразеологізми» (Г. Крейдлін) та ін. Неоднозначність у термінології щодо таких номінативних одиниць зумовлена складним характером відображення невербальних засобів спілкування (НЗС) у словесній мові. Сутнісна природа невербальних засобів спілкування як стереотипів поведінки та елементів невербального

культурного коду зумовила потребу звернення до фразеологічної системи мови, оскільки у мові фразеологізованими виявляються насамперед саме ті вирази, які асоціюються з культурно-національними еталонами, стереотипами і відбивають характерний для відповідної лінгвокультурної спільноти менталітет [2; 6]. Національна обумовленість і комунікативна спрямованість невербальної мови впливає безпосередньо на формування великого й широко використовуваного шару номінативних одиниць (слів і словосполучень) у мові вербальній. Найпоширеніший прийом позначення НЗС у мові – стійкі, або фразеологічні, звороти. Це пояснюється тим, що за своєю природою невербальна одиниця як фразеологізоване явище у невербальній мові і мовний фразеологізм мають семіотичну спорідненість.

Отже у центрі нашої уваги перебувають фразеологізми німецької та української мов, що позначають національно-специфічні жести, інакше кажучи, вербалізація невербальних компонентів, включених в обсяг семантичного значення фразеологізмів. Поклавши в основу роботи невербальну поведінку німців та українців, яка поєднує універсальні і специфічні риси та постає у синтезі загальноєвропейських і суто національних елементів, набутого у процесі історичного розвитку, зафіксовану у фразеологізмах, виявляємо, що такі ФО є продуктом втілення естетико-світлоглядної та психоментальної систем даного етносу, його колективного позасвідомого, що опосередковують творення зворотів разом з мовною та позамовною компетенцією народу.

У фразеологічному фонді сучасних німецької та української мов стійкі мовні одиниці, план вираження яких базується на жестикуляційно-мімічно-фонаційній основі (використання виразних рухів, жестів, виразу обличчя, погляду, інтонації, сили голосу тощо) і які мають національно-культурну специфіку, утворюють чималий пласт. Існують різні типології невербальних засобів, але загальноприйнятими вважаються три типи: мімічні, кінетичні й фонаційні [3, с. 66-67; 5, с. 98-99; 7, с. 37-38]. Відповідно до даних трьох типів невербальних засобів виділяються три групи їхніх мовних позначень, тобто паралінгвістичних фразеологізмів: 1) мімічні, 2) кінетичні й 3) фонаційні.

1. Мімічні фразеологізми:

1.1 фразеологічні одиниці, які характеризують погляд, вираз очей, наприклад: *jmdm. [schöne] Augen machen, jmdn., etw. mit den Augen verschlingen, mit scheelen Augen ansehen, Stielaugen machen, den Blick auf j-n, etw. heften, j-m einen schiefen Blick zuwerfen, j-n mit Blicken abtasten, j-n mit (seinen) Blicken durchbohren, j-n, etw. mit einem Blick messen; колоти очима, пестити очима, свердлити очима, стріляти очима, стригти очима, спопеляти очима, світити очима [оком, білками], очі блиснули, очі запалали.*

1.2 фразеологізми, які називають мімічні реакції, дії, жести за участю інших частин обличчя, наприклад: *über beide / alle vier Backen grinsen / strahlen, die Lippen aufwerfen (hängen lassen, schürzen), schmale Lippen bekommen, an den Lippen nagen, sich auf die Lippen beißen, mit offenem Munde*

dastehen, einen schiefen Mund ziehen, die Nase rümpfen, jmdm. eine lange Nase drehen, mit Ohren und Augen lauschen, von einem Ohr zum anderen (über beide Ohren weg) lachen (lächeln, grinsen), sich (D) an die Stirn tippen, sich vor die Stirn schlagen, die Zähne fletschen, die Zähne zusammenbeißen; [аж] пома роззявити, брови полізли на лоба, квасити губи, кривити рот [губи, уста], вискалювати / вискалити зуби, кусати губи, розвісити губу.

1.3 фразеологізми, які називають мімічні реакції й дії за участю всього обличчя, наприклад: die Farbe von geronnener Milch bekommen, Farbe wechseln, ein anderes (neues) Gesicht aufsetzen, ein vornehmes (kluges, weises) Gesicht aufsetzen, ein Gesicht machen (schneiden, ziehen, verziehen), ein langes Gesicht machen, ein schiefes Gesicht machen, Grimassen schneiden (machen, ziehen), eine Miene aufsetzen (aufstecken), eine saure Miene machen, keine Miene verziehen; аж з виду перемінився, з кам'яним лицем, зробити морду цеглиною, скривити [склеїти, зробити] кислу міну, лиця [обличчя] нема / не стало.

2. Кінетичні фразеологізми:

2.1 фразеологізми, які описують жести, що позначають різні емоції (подив, радість, гнів, злостіху, невдоволення, розпач), наприклад: sich j-m in die Arme werfen, j-n mit offenen Armen empfangen, nach Atem ringen, sich an die Brust schlagen, sich ins Fäustchen lachen, etw. mit spitzen Fingern anfassen, sich (D) die Haare (aus)raufen, sich die Hände reiben, die Hände ringen, sich vor Lachen biegen, sich die Seiten vor Lachen halten, vor Freude[fast] an die Decke springen, die Hände über dem Kopf zusammenschlagen, den Kopf schütteln, sich [vor Lachen] den Bauch halten; aus dem Bauche lachen, den Rücken kehren, j-m die kalte Schulter zeigen (wenden, zeigen), mit hängenden Schultern, j-n über die Schulter ansehen, etw. über die Schulter sagen, j-n, etw. von der Seite ansehen (anblicken, anschauen); [аж] за боки хапатися, бити себе в груди, ламати / заламати руки, махнути рукою, ухопитися руками за голову, розводити / розвести руками, чухати / почухати потилицю [голову, чуприну, лоб].

2.2 фразеологізми, які називають рухи тіла, пози, наприклад: die Achseln zucken, mit verschränkten Armen zusehen, von einem Bein aufs andere treten, einen Finger nach dem anderen entgegenstrecken, einen Fußtritt versetzen, jmdm. ins Gesicht springen, den Hals recken, einen langen Hals machen, j-m. um den Hals fallen, jmdm. rutscht die Hand aus, jmdm. übers Knie legen, in die Kniebeuge gehen, die Knochen dehnen und recken, jmdm. den Rücken kehren / wenden, umher stolzieren wie der Hahn auf dem Mist; in die Höhe fahren; вбирати / ввібрати голову в плечі, випростувати (розправляти) / випростати плечі, обертатися / обернутися спиною, перемінатися (переступати) / переступити з ноги на ногу, повертатися / повернутися обличчям (лицем), тупати ногами.

2.3 фразеологізми, що позначають жести-символи зі сталим знаковим характером, наприклад: die Fäuste / die Faust in der Tasche ballen, die linke Hand / die Linke kommt vom Herzen, Hand aufs Herz!, jmdm. auf etw. die Hand geben, die Hand bieten, Gruß und Handschlag!, etw. durch einen Handschlag besiegeln (begrüßen) j-d mit Handschlag begrüßen, das / ein Kreuz machen /

schlagen, die Daumen halten / drücken, per Daumen; j-m eine Kussband zuwerfen; бити / вдарити по руках, давати хреста, брать під козирь, показати дулю (фігу) [з маком], з простягнутою (з довгою) рукою.

3. Фонаційні фразеологізми:

1. фразеологізми, які характеризують манеру висловлення, силу голосу, тон, інтонацію, наприклад: *eine feuchte Aussprache haben, in den Bart brummen, sich (D) in den Bart lachen, aus voller Brust schreien, im Brustton der Überzeugung, homerisches Gelächter, sich den Hals heiser reden, sich (D) die Kehle (die Lunge, die Stimme) aus dem Hals schreien, aus vollem Halse lachen (singen, schreien), eine schwere Zunge, ein böses / lockeres / loses / freches Mund haben, aus vollem Hals; durch die Nase reden; піднімати / підняти голос, спускати / спустити тон, цідити крізь зуби.*

Слід зазначити, що межі між групами й підгрупами паралінгвістичних фразеологізмів не завжди чіткі й у деяких випадках допускають перехід з однієї підгрупи в іншу. Це пояснюється тим, що мімічні вирази, жести здебільшого є комбінацією почуттів, супроводжуються іншими жестами, а одній жестовій формі можуть цілком відповідати різні словесні позначення, у нашому випадку фразеологізми.

На підставі виділених паралінгвістичних фразеологічних одиниць можна зробити висновок про те, що вони займають значний шар фразеологічного фонду німецької та української мов. У межах цих трьох груп паралінгвістичних фразеологізмів виділяються засоби мовної реалізації емоцій, визначається характер аспекту реалізації культурно зумовлених конотативних значень у структурі їхнього значення. Проведений аналіз дозволяє зробити висновок, що співвіднесення образного змісту одиниць фразеологічного складу з невербальними прототипами як етноспецифічними категоріями соціальної культури дає змогу відкрити культурно значущий смисл самих ФО. Останні виступають засобом втілення характерологічних рис норм національної культури спілкування, зумовлені культурно-національним світобаченням.

Список використаної літератури

1. Бацевич Ф. С. Основи комунікативної лінгвістики: [Підручник] / Ф. С. Бацевич. – К.: Видавничий центр «Академія», 2004. – 344 с.
2. Добровольский Д. О. Национально-культурная специфика во фразеологии / Д. О. Добровольский // Вопросы языкознания. – 1997. – № 6. – С. 37-48.
3. Крейдлин Г. Е. Улыбка как жест и как слово (к проблеме внутриязыковой типологии невербальных актов) / Г. Е. Крейдлин, Е. А. Чувилина // Вопросы языкознания. – 2001. – № 4. – С. 66-93.
4. Лабунская В. А. Невербальное поведение (социально-перцептивный подход) / В. А. Лабунская. – Ростов-на-Дону, 1986. – 136 с.
5. Павлова А. Паралінгвістичні фразеологізми в українській мові // Ucrainistica: [Збірник наукових праць] / А. Павлова. – Кривий Ріг, 2003. – С. 97-105.
6. Черданцева Т. З. Идиоматика и культура / Т. З. Черданцева // Вопросы языкознания. – 1996. – №1. – С. 58-70.
7. Vitlin Z. L. Paralinguistische Mittel im Fremdsprachenunterricht / Z. L. Vitlin. – Deutsch als Fremdsprache. – Н.1. – 1987. – S. 37-40.